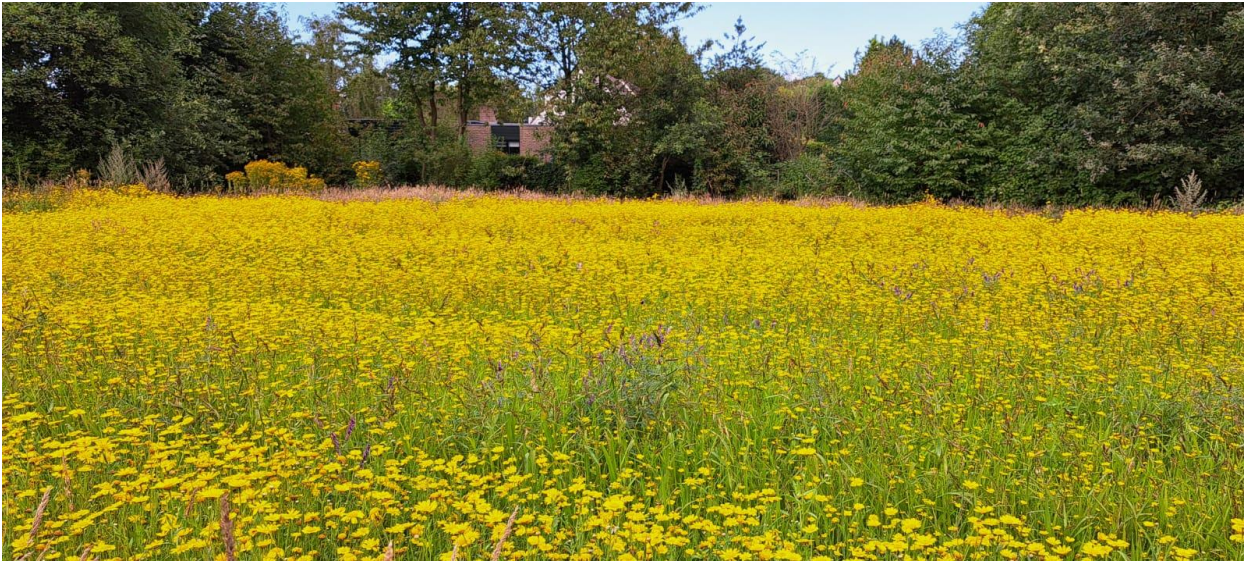

september 2024

Een perceel gele ganzenbloemen op de Noordereng in Soest. Mooi maar ook erg zeer hardnekkig. Zie pag. 4

Foto Piet van Dijk

Agenda

- **Zaterdag 31 augustus**, open dag op boomgaard/kwekerij Paleis Soestdijk, 11.00-16.00 uur.
- **Dinsdag 3 september**, landelijke Duurzame Dinsdag, kijk [hier](#) voor ideeën.
- **Woensdag 4 september**, natuurvaart over de Eem met natuurgids IVN, 14.00 uur, Eemhaven Amersfoort, opgeven moet [hier](#). Zie pagina 14 en 15.
- **Donderdag 5 september**, zomernetwerkborrel Oostbroekorganisaties, 16.00-18.00 uur in Shelter 611, Park Vliegbasis Soesterberg. Geef je [hier](#) op.
- **Vrijdag 6, zaterdag 7, zondag 8 september**, Fête de la Nature IVN, door hele land en op de kwekerij (zie hier meteen onder). Zie [hier](#) voor activiteiten door het hele land.
- **Zaterdag 7 september**, open dag met Fête de la Nature op de kwekerij Paleis Soestdijk aan de Amsterdamsestraatweg, hoek Praamgracht, 11.00-16.00 uur. Ook za 15 sept, za 12 okt
- **Zaterdag 7 september**, vogeltelling op de Westdijk in Bunschoten-Spakenburg, bij het elektrische gemaal, 09.00-10.00. Zie pagina 7 en 8..
- **Zaterdag 7 september**, fietsexcursie Park Vliegbasis Soesterberg, 13.15 uur. Zie pagina 22/23.
- **Zondag 8 september** open dag met Fête de la Nature IVN Amersfoort ism GGZ Centraal, met lezingen, wandelingen en kramen rond kapel Zon en Schild Amersfoort, Utrechtseweg 266, 13.00-17.00 uur. Zie pagina 20 en 21.
- **Zaterdag 15 september**, open dag kwekerij Paleis Soestdijk aan de Amsterdamsestraatweg, hoek Praamgracht, 11.00-16.00 uur, gratis entree, ook za. 12 okt.
- **Vrijdag 20 september tm maandag 7 oktober**, landelijke Bodemdierdagen, zie [hier](#).
- **Zaterdag 28 september**, ontmoetingsdag voor [alle leden IVN-afdelingen](#) in de provincie Utrecht, Austerlitz, Beauforthuis, Woudenbergseweg 70, 10.00-16.00 uur. Opgeven zie [hier](#).
- **Zaterdag 28 september**, Europese Dag van de Paddenstoel, zie [hier](#).
- **Woensdag 9 oktober**, vergadering coördinatoren IVN Eemland, Museum Soest, 20.00 uur.
- **Zaterdag 26 oktober**, Nacht van de Nacht bij IVN Eemland, vanaf 19.00 uur, houd de website en de volgende nieuwsbrief van oktober in de gaten.

IVN Eemland Ontmoetings(mid)dag op 24 augustus

Tekst en foto's Ronald Emons, wnd. voorzitter

- Er zat verandering in het weer: op 23 augustus 2024 werd er Code Geel afgegeven voor de volgende dag, maar de weersvoorspellingen voor de dag zelf hielden het op zonnig, klam warm met later op de middag een stevige bui. En zo liep het dan ook in werkelijkheid. 's Ochtends vroeg leverde Wim Kok zoals afgesproken de drank aan bij onze gastheer Harm-Jan Luth en diens echtgenote Jos.
- Diezelfde ochtend deden Trudy en Ronald Emons na overleg met Wim Koster de boodschappen voor de hapjes, die vervolgens met vaardige hand door Trudy werden bereid. Ondertussen legde Wim Koster de laatste hand aan een overzicht van de aanmeldingen aan de hand waarvan op het moment zelf de aanwezigen konden worden "afgevinkt".

- Penningmeester Wim Koster en de wnd. voorzitter meldten zich een halfuur vóór aanvang van het evenement bij de gastheer en -vrouw op Jachthuisweg 68 om de hapjes waar nodig nog even te laten koelen. De tafels stonden toen reeds gedekt en de gastheer was druk doende met het etaleren van de drank al dan niet op ijs. De zon scheen, de natuur stond er mooi bij, de tuin was

idyllisch, niets leek een geslaagde ontmoetingsdag meer in de weg te kunnen staan.....

- Terwijl de borreltafel werd ingericht arriveerden de genodigden keurig rond 16:00 uur zodat een kwartier later de welkomstspeech door de wnd. voorzitter kon worden uitgesproken. In die speech aandacht voor het onderscheid tussen leden en vrijwilligers (actieve leden zijn meestal ook de vrijwilligers), voor de kansen om de nieuwe lichte van 14 gediplomeerde NGO-natuurgidsen via een buddysysteem onder te brengen in de werkgroepen en natuurlijk het welkom zelf.
- Harm-Jan Luth gaf daarna wat nadere tekst en uitleg over de locatie en nodigde eenieder uit om zelf even bij het meertje te gaan kijken. Daar werd ruim gehoor aan gegeven. Nadat Wim Koster nog een dankwoord had uitgesproken voor de culinaire inspanningen van Trudy ging de borrel van start.

- De 40 aanwezigen raakten al snel in geanimeerde gesprekken en anderhalf uur lang verliep alles volgens de bedoeling. Totdat Pluvius zijn rol opeiste: ineens begon het te waaien, werd het donker en kwam het hemelwater met bakken uit de lucht. Degenen die in hun optimisme met open schoeisel en zonder regenjack waren gekomen werden voor hun lichtzinnigheid er met een overdaad aan water herinnerd dat Nederlands weer niet altijd bestendig hoeft te zijn.

- Bovendien kelderde de temperatuur ook nog eens in een mum van tijd. De zo vriendelijk ogende parasols hielden wel wàt tegen maar waren overduidelijk niet als paraplu's gemaakt. Zodra het een halfuur later min of meer ophield met regenen maakten de meesten zich dan ook uit de voeten zolang dat min of meer verantwoord leek.

- Enkele diehards deden nog een poging om de restanten van de oergezellige borrel enigszins op te ruimen, maar uiteindelijk bleef onder de dreiging van nog meer regen toch het een en ander staan tot de volgende dag. En die begon weer.....zonig!!

- We danken eenieder voor haar en zijn aanwezigheid en voor de aan de totstandkoming van deze ontmoetingsdag geleverde bijdragen. De gastvrijheid van Harm-Jan en Jos verdient een 10 met de spreekwoordelijke griffel! Het evenement lijkt zonder meer voor herhaling vatbaar.

Halfzijder mus: linkerkant vrouwelijk, rechterkant mannelijk

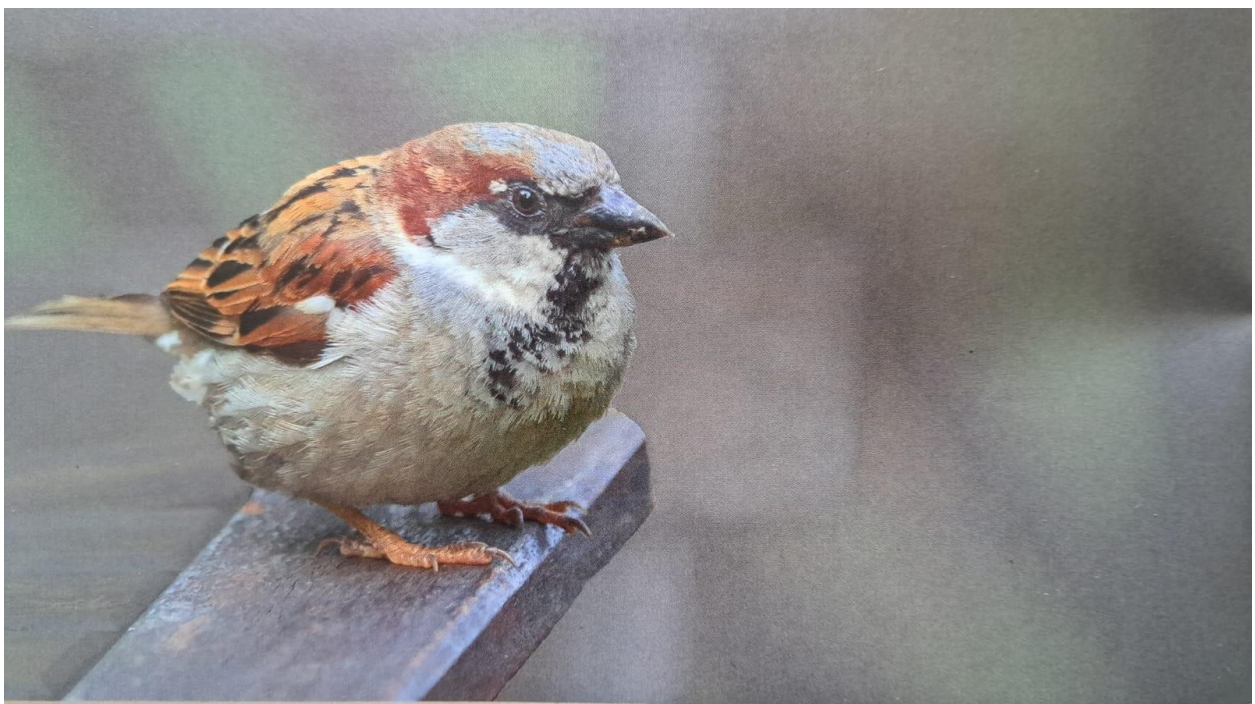
Samenvatting uit De Korhaan, verenigingsblad Vogelwerkgroep Gooi en Omstreken

● Een huismus waarvan **de ene kant vrouwelijk is en de andere kant mannelijk**: die zag Maarten Buijs, toen nog geen lid van de Vogelwerkgroep Gooi en Omstreken, op een middag bij de Theetuin in Eemnes. Tien jaar geleden alweer, hij schrijft erover in het zomernummer 2024 van De Korhaan, het verenigingsblad van de vogelaars. Dat blad wordt ook gestuurd naar het secretariaat en is te leen bij de secretaris.

De halfzijder recht van voren. Foto Maarten Buijs

● Buijs schrijft: „Op enig moment bleef er nog één mannetje over dat rustig op de rand van de tafel zat. Na korte tijd keek ik vanuit mijn ooghoek weer naar de mus. **Nu zat er een vrouwtje, terwijl het mannetje niet was weggevlogen en er geen andere mus op de tafel was geland.** Na de eerste reactie (‘huh?’) nog eens goed gekeken en toen het beestje zich omdraaide was het weer een mannelijke mus. Dat zag er erg bijzonder uit.”

De halfzijder van de mannelijke kant. Foto Maarten Buijs

● Dergelijke dieren worden **halfzijders** genoemd. Gedurende de eerste celdeling na de bevruchting gaat er iets mis waardoor vervolgens de rechter- en de linkerzijde verschillend uitgroeien. Vaak gaat het dan om twee verschillende kleuren, maar soms, zoals in dit geval,

betreft het de geslachten. **Het treedt op als twee bevruchte eicellen per ongeluk samensmelten.** In plaats van een afzonderlijk mannetje groeien ze samen uit tot een vogel met over de lengte een scheiding tussen twee verschillende kleden.

- Dit verschijnsel heet officieel **bilateraal gynandromorfisme** (gyna=vrouwelijk, andra=mannelijk, morfe=vorm) en is de juiste term voor een halfzijder met verschillende geslachtskleden. De term halfzijder wordt meestal gebruikt als een vogel twee zijden met verschillende kleuren heeft, maar dan wel van hetzelfde geslacht is.

- Wat de halfzijder huismus in Eemnes betreft: de zwarte snavel duidt erop dat deze vogel waarschijnlijk iets mer mannelijk is. **De punt van de snavel buigt zich iets naar de vrouwelijke kant.** De reden hiervoor is dat de snavel van een vrouwtje iets kleiner is dan van een mannetje. De snavel groeit aan de mannelijke kant iets groter en veroorzaakt dus een buiging aan de vrouwelijke kant.

- Bij alle vogelsoorten is alleen de linker eierstok ontwikkeld. **Deze mus zou zich dus kunnen voorplanten omdat de vrouwelijke kant de linkerkant is.** Kenner Hein van Grouw vermoedt dat de aanwezigheid van testosteron de eieren ervan weerhoudt om productief te zijn. In ieder geval lijken gynandromorphen die hij heeft gezien altijd 'onzijdig' te zijn. Op internet zijn veel voorbeelden te zien van halfziders, vooral van de Rode kardinaal. Dit geldt ook voor de grasparkiet. Buijs: „De kans weer een halfzijder te zien is te vergelijken met het winnen van de hoofdprijs in de Staatsloterij, maar het zou toch bijzonder zijn om er in het jaar van de huismus opnieuw een te zien!

De halfzijder van de vrouwelijke kant Foto Maarten Buijs

Goudplevier en ijsvogel gespot bij telling Westdijk

Hayo Nijenhuis, coördinator werkgroep Bunschoten

Ijsvogel met grote vis. Foto Ineke Bergefurt / Fotowerkgroep IVN Eemland

- Alexander van Twillert heeft op de telling van zaterdag 3 augustus deze keer de waarnemingen bijgehouden. Er waren 18 personen aanwezig, onder wie twee kinderen. Eén van hen is duidelijk een goede en enthousiaste vogelaar in de dop!
- Er was boven de dijk sluierbewolking aanwezig, waardoor er een waterig zonnetje stond, vrijwel geen wind, geen neerslag, temperatuur ongeveer 21°C.
- In het riet hoorden we nog steeds een of twee rietzangers, een kleine karekiet en ook boerenwaluwen waren nog aanwezig. **De vogeltrek begint al weer op gang te komen en het is te verwachten dat we in september deze soorten niet meer aantreffen.**
- Leuk was ook de waarneming van een **goudplevier**, al was dat erg ver weg ten zuiden van de dijk. En vanzelfsprekend prachtig dat de ijsvogel even te zien was, hoewel jammer genoeg niet iedereen hem heeft gezien. Buizerd, wulp, kievit en goudplevier aan de polderkant gezien.
- Het totaal aantal waargenomen soorten vanaf 2001 is nu 163 en in dit jaar 2024 zijn 72 soorten gezien en/of gehoord. Sinds de start op 7 juli 2001 van deze ononderbroken maandelijkse tellingen, was dit de 278e keer.

● Gespot: aalscholver (106), blauwe reiger (2), boerenzwaluw (2), brandgans (12), bruine kiekendief (2), buizerd (1), ekster (2), fuut (16), **goudplevier** (1), grauw gans (90), grote zilverreiger (3), grutto (1), holenduif (12), houtduif (3), **ijsvogel** (1), kievit (1), kleine karekiet (1), kleine mantelmeeuw (7), kneu (2), knobbelzwaan (13), kokmeeuw (5), krakeend (1), meerkoet (6), putter (1), rietzanger (1), spreeuw (6), waterhoen (2), watersnip (2), wilde eend (5), witte kwikstaart (1), wulp (2), zilvermeeuw (2), zwarte kraai (1).

● De volgende telling is op **zaterdag 7 september**.

Locatie: gebied van Vitens, Westdijk Spakenburg, op de dijk bij het gemaal in de Noorderwetering, op de dezelfde locatie als vanouds. Iedereen is welkom!

Tijd: **9.00 tot 10.00 uur**.

Goudplevieren in de Eemnesser polder in 2015. Foto Peter van der Wijst / Fotowerkgroep IVN Eemland

Vacatures bij IVN Eemland

- Bestuurslid (bij voorkeur een vrouw....)
- **Vrijwilliger voor communicatieondersteuning op sociale media**
- **Twee vrijwilligers voor bemannen IVN-kraam**
- **Coördinator werkgroep wandelingen**
- **Coördinator werkgroep excursies en lezingen**
- **Coördinator/vrijwilliger voor op te starten werkgroep natuurbeleid**
- **Vrijwilligers voor diverse klussen werkgroep Bunschoten**, mail naar hayoni@outlook.com
- **Vrijwilligers voor versterking werkgroep wandelingen**
- **Vrijwilligers voor sorteren archief**
mail naar bestuur@ivn-eemland.nl

Vrij Polderland doneert bijenhotel aan de Eempolder

Vereniging Vrij Polderland

Het bijenhotel aan de A.P. Hilhorstweg wordt geplaatst. Foto Petra Bartelink

- Vrijwilligers van dagbesteding Bikkel4Planet in Soest hebben op initiatief van de Soester vereniging Vrij Polderland, een bijenhotel geplaatst aan de A.P. Hilhorstweg, vlak naast de spoorlijn. Jaap van den Berg, ambassadeur van de Bijenstichting en vrijwilliger bij Bikkel4Planet, heeft meegeholpen om dit te realiseren, samen Jeroen Uijtewaai en de Bikkels Daan, Dylan en Palmer.
- Nederland heeft ongeveer 360 soorten wilde bijen, waarvan driekwart in de grond een nestje maakt. **De rest maakt gangen in hout of holle stengels.** Omdat daar niet veel zijn in de polder, heeft Vrij Polderland het initiatief genomen. De onkosten zijn ook door Vrij Polderland betaald.
- Het hotel staat naast een rustbankje waar veel fietsers en wandelaars langs komen. Dat is expres gedaan, vertelt Jaap, zodat mensen op hun gemak even kunnen kijken wat ze nou precies zien. In de zuidelijke Eempolder leven volgens hem maar vijftien soorten wilde bijen. Langs het spoor staan veel bloemen. **Plan is een soort minireservaat in de polder te maken voor wilde bijen en andere insecten** door kuiltjes en kleine zandhopen te maken en verschillende bloemsoorten te zaaien in de polder.

Hoogzomer op een bloemrijke Kwekerij/boomgaard

Tekst Wim Kok, foto's vrijwilligers

● Tegenover Paleis Soestdijk beleeft de kwekerij haar mooiste maanden in de 5 jaar dat we hier een zwaar verwaarloosd terrein (1 ha) nieuw leven hebben ingeblazen. Ieder jaar werden er nieuwe tuindelen ontgonnen en ontwikkeld, als laatste dit jaar een medicinale kruidentuin en een strook met vaste inheemse planten. **Het geheel is een historische, afwisselende weelderige natuurlijke tuin met allerlei voedsel en plukbloemen.** En uiteraard geheel natuur inclusief. Bezoekers zijn enthousiast en lovend. Onlangs nog vroeg een fotografe of zij bruidsfoto's en

gezinsfoto's op dit fleurige terrein mocht maken.

● Evenals de afgelopen jaren zijn er dit jaar een paar egels uitgezet van de Egelopvang in Huizen. **Begin augustus nog een hoogzwangere vrouwtjesegel.** Een egelhuis werd schoongemaakt en van nieuw hooi en stro voorzien, voordat deze egel erin werd losgelaten. Toen we snel daarna terugkwamen met een schaalje kattenvoer en water, was de egel al vertrokken. Mooie schuilplekken genoeg. We hebben ook verschillende ringslangen gespot. In september zullen de eieren in de broeihoop uitkomen.

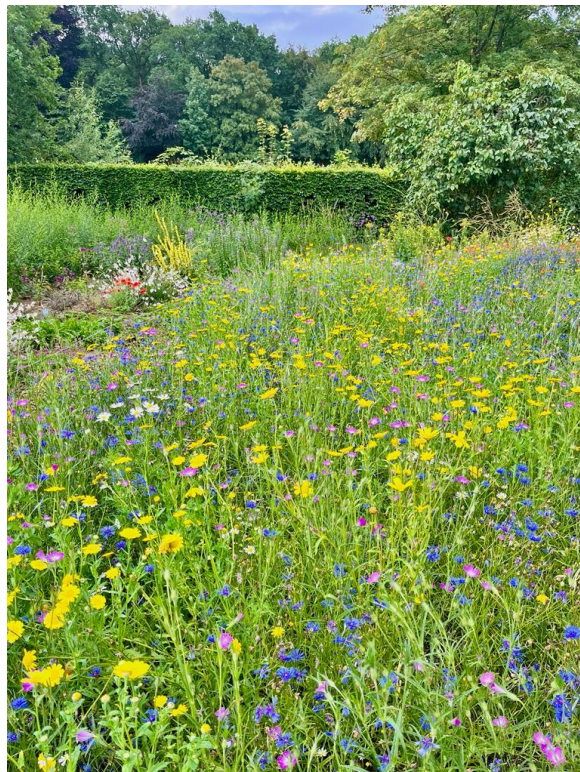
● Ook wij hebben wel wat **last gehad van slakken**, vooral in de moestuin en bloemenpluktuin met dahlia's e.d. En door het koude en natte voorjaar was er een achterstand in onze pluktuin. Begin juli start de bloemenpluk, maar de eerste maand hebben we zelf vooraf geplukt of de bezoekers onder onze begeleiding. Inmiddels kunnen bezoekers zelf met het schaartje de tuin in. Wekelijks hebben we 3 of 4 bossen gifvrije plukbloemen geleverd voor gasten van het VPRO zondagavond-programma 'Zomergasten'.

● In onze grote kas staan 2 oude en 4 jongere druivenplanten. De 2 oude volgroeide rassen zaten vol druiven, maar deze kregen in het begin van de zomer plots meeldauw door al dat vochtige weer. We konden ze weggooien. Voortaan meer ventileren. De 4 jongere druiven, meer ziekte bestendige rassen, hebben geen last van schimmel. De eerste druiven zijn al gegeten. Ook de 3 laagstamabrikozen in de kas hadden lekkere vruchten. Verder is er jam gemaakt van zwarte bessen en er zijn zeer veel bramen gegeten, zowel van eigen kweek als van wilde bramen in onze heggen. **Inmiddels zijn de eerste appels en peren rijp.**

● Op **zaterdag 31 augustus hebben we al weer de twaalfde open dag dit jaar**. Er volgen er dit jaar nog 3 (naast enkele besloten groepen). Vooral de eerste maanden hadden we dikwijls wisselvallig weer, wat de bezoekersaantallen drukt. Dat gaat inmiddels beter. Er is voldoende belangstelling voor de rondleidingen om 12 en 14 uur. Dat levert vaal leuke gesprekken op. Ex IVN cursist en farmacoloog Dick de Wildt heeft een paar keer een lezing verzorgd m.b.t. de

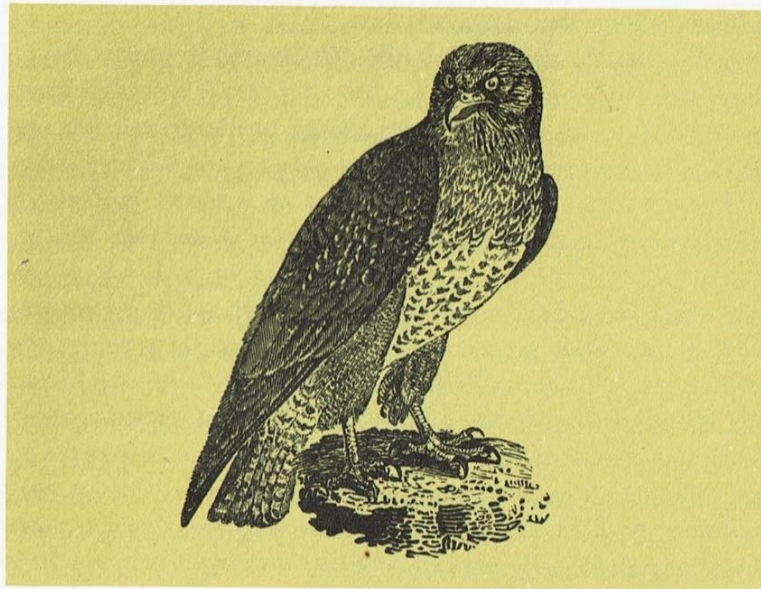
medicinale tuin. Daar was goede belangstelling voor. Op open dag zaterdag 7 september doet hij dat nog een keer (om 12 uur). We vieren er dan Fête de la Nature.

Roofvogel is eigenlijk een verkeerd woord

Bart Garthoff

● Maandelijks plaats deze nieuwsbrief een artikel uit des boekjes *Vogel van de week* en *Zondagsvogels*, een verzameling radiocolumns uit 1970 en 1971 van Bart Garthoff, die hij uitsprak voor het Vara-programma 'Weer of geen weer'. De artikelen gaan vergezeld van unieke afbeeldingen van houtgravures door de Engelse kunstenaar Thomas Bewick, die leefde in Newcastle van 1753 tot 1828. Hij was beroemd vanwege zijn houtgravures, etsen en prenten. Meer hierover in de afgelopen jubrief. Dit keer de **buizerd**.

13 Buizerd

Er zijn jagers die er met trots en plezier over praten dat er in hun jachtveld een buizerd woont. Zeker als ze kunnen vertellen dat het er twee zijn, man en vrouw, die nog een nest hebben ook. Een horst, zeggen de groene mannen dan. Niet alleen degenen die graag buizerden zien, maar ook zij die dan onmiddellijk hun geweer pakken om ze neer te schieten.

Helaas is dat nog altijd het vanzelfsprekende gebaar van te veel jagers, jachtopzieners, bosbeheerders en anderen die te maken krijgen met wat men roofvogels pleegt te noemen. Met als argument dat het jachtveldbedervers zijn, wildstropers en wat niet al. Terwijl iedereen die zo verstandig en zo eerlijk is om eerst eens rustig te bekijken hoe zo'n vogel zich in werkelijkheid gedraagt, in elk geval wat de buizerd betreft al lang tot de slotsom gekomen is dat daarin helemaal geen jachtconcurrent steekt.

Integendeel, de buizerd jaagt op heel wat anders dan waarop de ja-

ger het heeft gemunt. Buizerdenkost bestaat uit kevers, torren, slangetjes, hagedisjes. Nogal onverwacht klein peutergoed voor een vogel die toch wel zo'n flinke halve meter haalt van zijn haak-snavel tot zijn afgeronde staartzoom. Hij pakt ook wel muizen. Niet voor niets heet hij hier en daar muizenvalk. Of muizerd. En in Duitse mond Mäusebussard. Hoogstens de poes zou hem dus af-gunstig mogen aankijken, maar ook die ziet geen broodrover in hem, want dicht bij de bewoning komt hij niet graag. Hij beperkt zich tot veldmuizen, bosmuizen en dergelijke buitenlui onder het knagersvolk. Eet ook wel mollen, wat toch menige grondbezitter dik met hem zou moeten bevrienden. Maar zoals gezegd mankeert het daaraan nog wijd en zijd.

Zelfs goedbedoelende natuurliefhebbers kijken medeschepselen als de buizerd nog wel eens scheef aan. Zo'n roofvogel eet immers ook zangvogels, heet het dan. Wat inderdaad van sommige gezegd kan worden - en ook dat heeft dan zijn strikt nuttige functie in de natuur - maar juist een buizerd zul je maar weinig op het grijpen van andere vogels betrappen. Met zijn manier van jagen heeft hij daar niet eens veel kans op. Een buizerd stoot niet van flinke hoogte neer op zijn prooi, hij vliegt er laag overheen en wat hij ermee doet is meer meegrijpen in de vlucht.

Wel kun je een buizerd op grotere hoogte vaak zien kringzweven. Urenlang zelfs. De vleugels breed uit... wel zo'n 1 meter 30 span-wijdte bereikt hij... de staart uitgewaaierd... één en al gespan-nen van ingehouden kracht, van scherp turend klaar hangen om fel toe te slaan, lijkt het! Maar het loopt steeds weer uit, niet op de strakke duikstoot die je verwacht en op het slaan van konijn of haas, die weet - nee, een kever of een padje of een veldmuisje... dat is alles. En dat wordt dan bovendien nog op een vrij kalme manier van de grond geveegd en meegenomen. Net als het zangvo-geltje dat een enkele keer wordt gegrepen, maar dat is dan bij ge-brek aan de gebruikelijke kost, want wat zelf ook kan vliegen maakt de bemachtiging alleen maar moeilijker.

Met andere woorden: de buizerd is in het geheel geen stroper op kosten van wat een jager graag voor zichzelf houdt aan wild. Hij bemoeit zich met heel andere categorieën van prooidieren en ver-

Houtgravure van Thomas Bewick zelf, water drinkend uit de rand van zijn hoedje

vult daarbij, zoals alle dieren die wij roofdieren noemen, de nuttige rol van opruimer van al wat zwak is of te veel dreigt te worden. Een onmisbare helper ter bewaring van wat wordt aangeduid als het biologisch evenwicht. Waarmee wordt bedoeld het evenwicht tussen voldoende voortbestaan en tijdig verdwijnen van alles wat in een bepaald gebied leeft en groeit. En wat ons ongetwijfeld het meest zal blijven boeien als we niet domweg onze buizerden verder ombrengen, alleen omdat het buizerden zijn of omdat we vinden dat ze in deze wereld niet thuishoren. Als er in dit leven, in de samenleving die wij de natuur noemen, onszelf inbegrepen, werkelijk iets niet zou thuishoren, dan bestond het niet. Dan kwam het niet eens tot leven.

Zo zou ik ook van het woord roofvogel af willen. Het klinkt zo van: die doet iets wat eigenlijk niet mag. Die vergrijpt zich aan wat niet van hem is. Die rooft! Terwijl de natuur, het hele stelsel van alle levende medewezens tezamen, juist bestaat bij de gratie van opeten en opgegeten worden. Bij de gratie van het altijd doordurende kringloopbeginsel van om-en-om voedsel eten en voedsel zijn. Waarin die zogenaamde roofvogels een even onmisbare schakel vormen als alle andere dieren en planten. Met als duidelijk aantoonbare functie: het gezond houden en het binnen de getsperken houden van hele bevolkingen van andere diersoorten binnen hun bereikbaarheid.

Geen sprake van roof dus. Dat is geredeneerd vanuit menselijke kortzichtigheid. Ik voel veel voor een benaming als grijpvogels of stootvogels. Dat kenmerkt hun gedrag op zakelijke wijze. Bij een buizerd denk ik dan eerder aan grijpvogel, bij een slechtvalk bijvoorbeeld meer aan stootvogel. Er zijn er ook die slagvogel propagieren. In elk geval zien steeds meer mensen in dat 'roofvogel' een onverdiende beschuldiging inhoudt. Niet alleen aan het adres van de dieren zelf, maar ook aan dat van wat u mag aanduiden als schepper of oorzaak of bron van al wat leeft. Mag ook met hoofdletters zo u wilt. Als u de roofdieren maar berooft van die roofklacht.

Onze buizerd wordt intussen ook wel muizerd genoemd, zoals zijn voorliefde voor muizen ook erkend wordt in het noorden, waar De-

Buizerd op zoek naar prooi.

Foto Adri Visch /

Fotowerkgroep IVN Eemland

nen en Noren hem musvåge, resp. musvåk noemen. Naar zijn geluid heet hij nergens. Begrijpelijk, het is een vrij klein miauwerig pieuwen voor zo'n grote vogel. Die bij wijze van alarmsignaal ook nog een wat krassend kortaf jik-jik-jik gebruikt, dat al evenmin doet vermoeden afkomstig te zijn van een aanmerkelijk forser familielid van sperwer of torenvalk die heel wat luider en scheller van roep zijn. In postuur komt de buizerd wel wat overeen met de havik. Dat wil zeggen met de havikvrouw, want bij de havik doet zich de merkwaardigheid voor dat mevrouw heel duidelijk een stuk groter is dan meneer. Maar beide, ook zij, van de buizerd te onderscheiden doordat een havik veel smallere vleugels heeft in verhouding tot zijn lichaam, en een veel smallere staart. Die hij bovendien in de vlucht veel strakker recht houdt.

Nee, een buizerd, met zijn staart als een stuurwaaier uitstaande, pak je er zó uit als hij overvliegt. En met pakken bedoel ik dan uiteraard: met het oog, eventueel versterkt met kijker of camera. Hebt u Franse kennissen bij u, dan zegt u maar: voilà, une buse. Of met Engelsen in de buurt: look, a buzzard. En komen ze van dichterbij huis, uw kennissen, dan zijn zij u misschien wel vóór met te zeggen: kijk, een haneschop! Want ook dat staat ergens in ons eigen Nederland op zijn visitekaartje.

Buizerd. Foto Wim Smeets / Fotowerkgroep IVN Eemland

Natuurvaart Eem: hoe de mens de natuur vormde

Tekst en foto's Piet van Dijk

De Bolivar lag aanvankelijk aan de Grote Melm in Soest, zoals hier op de foto, maar ligt momenteel in de Eemhaven in Amersfoort.

- Het schip de *Bolivar* van Jolande Drop uit Amersfoort ligt in de Eemhaven en vaart regelmatig uit. Enkele van deze (betaalde) tochten krijgen de titel *Natuurvaart over de Eem*. Jolande heeft het IVN gevraagd om enkele keren per jaar iets te vertellen over de natuur in en rond de Eem. De eerstvolgende natuurtocht is woensdag 4 september vanaf 14.00 uur. Opgeven moet [hier](#). Of kijk op de website <http://www.schuitje-varen.nl>

- De tocht gaat ongeveer tot Eembrugge en daarna gaan we weer terug naar Amersfoort. Als amateurnatuurgids van het IVN Eemland vertel ik dan iets over het ontstaan van de Eem, bezienswaardigheden langs de Eem en de natuur in en rond de Eem en Eemland, met het accent op vogels. Wie ook een keer wil gidsen: graag. Twee weten meer dan één.

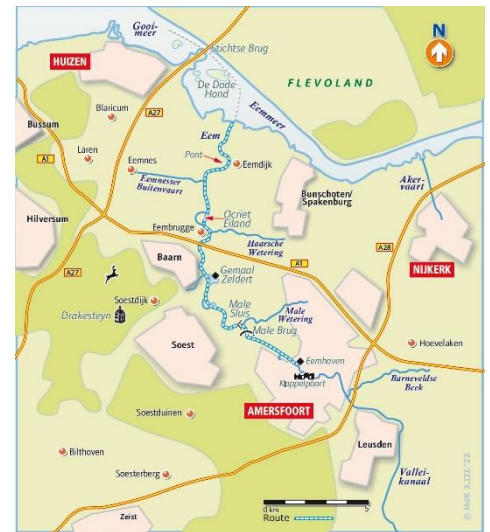
- Natuur en cultuur gaan hier onlosmakelijk samen, want de mens heeft de Eem gevormd. Oorspronkelijk was het Eemgebied een moeras, een *alveus*, een bassin, of moerasbekken volgens een schenking van Karel de Grote, waar allerlei

Bij mooi weer kun je op de voorplecht zitten. Achter is een overdekt dek, bij slechter of kouder weer kan vanuit de kajuit naar buiten worden gekeken..

kreken doorheen stroomden. Vanaf ongeveer 1250 is de Eem stapsgewijs bedijkt en is het land eromheen ontgonnen. Rond 1800 was het hele Eemestuarium ontgonnen.

- In het Pleistoceen was de Eem langer. De voortzetting van het stroombed is nog steeds herkenbaar in de ondergrond van Almere Buiten en de A27. De eerste vermelding dateert van 777 als Hemus, het moerasgebied waarop de Lunterse en Heiligenbergerbeek uitmondde. Nog steeds voeden deze en andere beken vanuit de Gelderse Vallei de Eem. Aanvankelijk eindigde Eem bij Eembrugge waar hij uitliep in het Almere. Tot de Afsluitdijk in 1932 was de Eem een getijdenrivier.

- De Eem is de **slagader van de muskusrat**. De rivier geeft hem de mogelijkheid om zich te verspreiden in Eemland. Diverse zoogdieren zwemmen de rivier over. Regelmatig zien schippers reeën maar ook honden en zelfs katten naar de overkant zwemmen.

- Er zijn vooral veel vogels, met name: fuut, grutto, kievit, tureluur, nijlgans, witte kwikstaart, krakeend, wilde eend, meerkoet, tapuit, zilverreiger, lepelaar, aalscholvers, ganzen, kokmeeuw, stormmeeuw, zilvermeeuw, waterhoen. **Zeldzamer:** goudplevier, kleine mantelmeeuw, kwak, watersnip, kwartelkoning, wielewaal, kemphaan. In de rietkragen zingen rietvogels als kleine karekiet en rietgors en broeden de fuut en de bruine kiekendief (bij de Wolkenberg Baarn).

Wieds uitzicht over de Eem.

Pascal vindt keverparadijs bij station Amersfoort

Piet van Dijk, overgenomen uit AD, foto's Cees Wouda

Bijgaand een artikel uit het AD over Pascal Losekoot uit Soest, lid van de afdeling IVN Eemland en bekend als speurder naar insecten. Wil je meer weten, kijk dan op www.insectenzoeken.nl

- Alleen insectenkenners weten het al: dat Amersfoort een uniek minikeverparadijsje heeft. Op het braakliggende terrein naast de Wagenwerkplaats, dat al jaren wacht op woningbouw, heeft de natuur spontaan voor verrassingen gezorgd. „Wat zou het mooi zijn om er iets van te behouden”, zegt insectenzoeker Pascal Losekoot, die daar sinds kort rondstruint.
- Tussen de Soesterweg en de Veerensmederij, op het voormalige spoorterrein waar ook de Wagenwerkplaats staat, ligt al jaren los zand. Pascal: „Het is rommelig. Er liggen wat losse stenen, een hoop zand en wat afval. Daar zijn in de loop van de tijd een aantal planten opgekomen en, wat mij vooral veel plezier doet, ook heel bijzondere insecten bij gekomen.”
- Losekoot, in het dagelijks leven schaaktrainer, doet niets liever dan in zijn vrije tijd op zoek gaan naar insecten. Speciale belangstelling heeft hij voor dagvlinders, wantsen en kevers. Dat doet hij al jaren in en rond zijn woonplaats Soest, maar het laatste jaar kijkt hij ook in de omgeving rond en soms elders in het land. Zijn natuurhart maakte een sprongetje van geluk, toen hij pas op het Amersfoortse terrein, achter de Soesterweg en vlak bij het nieuwe straatje Seinwachter, de gele kruiper ontdekte.

De gele kruiper. Het mannetje heeft een glimmend dekschild, het vrouwtje een dof.

- „Samen met nog twee speurders ontdekte ik op 10 augustus gele kruipers, geel-bruinachtige kevers die zich graag verstoppen in mul zand. We vonden er in het donker met een zaklamp wel een dozijn op 1 vierkante meter en wel 180 op één avond. Een kenner, die ik foto's liet zien, zei dat hij er nog nooit zo veel had gezien in één avond”, zegt Losekoot, die er een paar gevangen heeft in een plastic bakje met wat zand. Hij laat ze vol trots zien.
- „De twee mensen die met mij meezochten, hebben al bijna 11.000 soorten dieren en planten in Nederland gezien, maar die hadden zoiets ook nog nooit gezien. Later bleek dat dit de enige locatie binnen de bebouwde kom is in Nederland. Een uur na zonsondergang vind je ze massaal hier. Opvallend is dat je ze alleen vindt in gebieden met rul zand, zoals in de Soesterduinen.”

Honden houden zand rul

- Daarom is het terrein bij de Wagenwerkplaats zo bijzonder: omdat het zand mul is. Losekoot: „Er lopen voortdurend mensen en vaak met een hond. Door het lopen en af en toe wat graven van die dieren blijft het zand zacht en rul. Dat zou eigenlijk zo moeten blijven. Ik heb ook op het terrein van Elisabeth Groen in Amersfoort gelopen, daar vind je ze niet. Ze hebben daar schelpenpaadjes aangelegd en elk zandplekje wordt daar ingezaaid, jammer genoeg.”

- Losekoot vond in totaal dertien soorten loopkevers. Daarvan zijn er elf nog niet op andere plekken in de gemeente Amersfoort gevonden. Zo ontdekte hij de ossentonggraafwants, een wants die alleen kan overleven op het plantje dat ‘overblijvende ossentong’ heet en ook is opgedoken

De rood-zwarte sikkelwants.

in het rulle zand. Trots laat hij de rood-zwarte sikkelwants zien. Hij tilt een tegel op die los in het zand ligt. „Aha, weer een smaragdkruiper.”

Natuurinclusief bouwen

- Waar hij op hoopt, is dat er meer aandacht wordt besteed aan het belang van zandpaden en zanderige plekken, in een stad die nota bene op zandgrond is gebouwd. „Dit is een unieke plek. Wat zou het mooi zijn als niet alles wordt betegeld, maar dat er nog een paar van dit soort plekken met zandpaadjes overblijven. Ik hoor veel over natuurinclusief bouwen, dit zou daar mooi in passen.”
- Natuurinclusief bouwen heeft de wind mee in Amersfoort. In juni zei wethouder Johnas van Lammeren dat de nieuwe wijk Vathorst-Bovenduist een voorbeeld moet worden van hoe het een stuk beter kan: de natuur veel meer integreren in de stad. Of de wens van Losekoot kan worden ingewilligd, is nog niet duidelijk.
- Fokke de Jong, voorzitter van de [stichting Het Groene Spoor](#), die pleit voor een groene spoorzone van binnenstad naar Bos Birkhoven, reageert verrast. „Prachtig zeg, ik wist dit niet. In de plannen voor de Wagenwerkplaats zijn zogeheten natuurlijke scheggen bedacht, zeg maar groene doorkijkjes door de wijk. Wij houden in de gaten dat die er komen, al maken we ons ook zorgen als er meer woningen komen dan gepland. Groen in de wijk is belangrijk, dat maakt het gebied aantrekkelijk en draagt bij aan de biodiversiteit. Dit zou een mooie invulling kunnen zijn. De gemeente is overigens verplicht om onderzoek te doen naar bepaalde zeldzame soorten.”

Op dit perceel trof ik samen met nog twee speurders op 19 augustus 370 exemplaren van de Gele kruiper aan, een Nederlands record!

Foto Pascal Losekoot

Gele ‘woekerbloem’ hardnekkig op Noorder Eng

Tekst en foto's Piet van Dijk

● De Gele ganzenbloem, de *Glebionis segetum*, staat volop in bloei op de Noorder Eng in Soest. De Noorder Eng wordt onderhouden door gemeente in samenwerking met een bewonersgroep met de naam “Groen aan de Buurt”.

● Els van Weering van deze groep: „Die gele ganzenbloem is best mooi maar het veld ziet er wel wat eentonig uit en is niet zo aantrekkelijk voor insecten. We zijn al sinds 2018 aan het proberen om de weide wat diverser en kleurrijker te krijgen. Maar het is heel moeilijk. Op advies van een wildebloemenexpert van de Cruydhoeck, bewerken we de grond jaarlijks, zaaien we groenbemesters voor de winter, voegen we kalk en compost toe en hebben we verschillende mengsels van akkerkruiden voor de zomerbloei gezaaid.”

● „Helaas, alleen de gele ganzenbloem, wat spurrie en het gras willen het hier goed doen. We denken dat dit komt door de zure, stikstofrijke grond. Het zal nog wel even duren voordat we de grond hier geschikt hebben gemaakt voor koekoeksbloemen, korenbloemen, slangenkruid en al het andere moois dat we hier - tot nu toe voor niets - gezaaid hebben. Tot die tijd moeten we maar genieten van het felle geel van de ganzenbloem.”

● De Gele ganzenbloem, *Glebionis segetum*, uit de Compositenfamilie of Asteraceae, werd vroeger ook wel ondergebracht in het geslacht *Chrysanthemum* en heette als plantensoort *Chrysanthemum segetum*. De in de zomer en tot in de herfst bloeiende tot kniehoogte komende planten hebben veel gelijkenis met de Gewone margriet, wat de oude wetenschappelijke naam verklaart.

● Deze compositet werd vroeger beschouwd als een echt akkeronkruid dat vroeger heel algemeen was. Nu vind je de soort minder vaak, maar altijd op open, zandige en voedselrijke

plaatsen zoals sommige akkers, maar ook bermen of plaatsen waar de bodem geschikt is en de zon vrij kan instralen. De plant komt van oorsprong uit Turkije en Zuidoost-Europa en wordt in de akkerbouw als een hardnekkig onkruid gezien. Daar kunnen ze op de Noorder Eng over meepraten. In het Duits heet de bloem dan ook veelzeggend **Gelbe Wucherblume**, **gele woekerbloem**.

Bron: Flora van Nederland

De heide in bloei aan de rand van de Korte Duinen in Soest. Foto Piet van Dijk

Zwavelzwam aanvoet acacia op de Stulp, 30 aug. Foto Piet van Dijk

Hier had uw natuurfoto
kunnen staan
communicatie@ivn.nl

Groene gezondheidsmiddag bij Zon & Schild

Paul Kusters en Ruud van Nus, overgenomen van IVN Amersfoort

- Ruisende bomen, vogelzang, uitnodigende parken en begroeide muren: groen doet goed! Groen draagt bij aan een betere gezondheid – mentaal en fysiek. Dat geldt voor jong en oud, voor gezonde en voor zieke mensen. Vanuit deze gedachte organiseert de werkgroep Groene GGZ (Geestelijke Gezondheidszorg) van het IVN Amersfoort (natuureducatie) samen met GGZ Centraal het **Fête de la Nature**.
- Dit heeft plaats op **zondagmiddag 8 september op het terrein van zorginstelling Zon & Schild aan de Utrechtseweg 266**. Er worden lezingen gegeven over de veranderde visie op geestelijke gezondheidszorg (zie verderop) en over de gevolgen voor de herinrichting van het terrein. Voorts is er een natuurexcursie.

Impressie van de dag vorig jaar. Foto IVN Amersfoort

- Er is een groene markt met informatie van het IVN over o.a. duurzaamheid. Het Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht, de Imkersvereniging Eemland en Het Utrechts Landschap zijn ook vertegenwoordigd.
- De plaatselijke GGZ-band geeft muzikale sjeu aan het hele festijn. **Voor de jeugd heeft IVN verschillende natuuractiviteiten**. De toegang is gratis. Iedereen kan komen genieten van het festival, van de groene omgeving van Zon & Schild en zich laten informeren over de veranderingen die op stapel staan.

- De Groene GGZ De werkgroep beoogt **de natuur te integreren ter bevordering van de gezondheid van mensen met psychische problemen**. Denk aan het benutten van de groene omgeving en behandelingen buiten. Het werkgebied van de werkgroep Groene GGZ is het terrein van zorginstelling Zon & Schild, midden in de bosrijke omgeving van de Utrechtse Heuvelrug.

Programma

13.00 uur: opening door Marjolein Boshuisen, directeur behandelen zaken regio Eemland, GGZ Centraal

13.15 uur: lezing door Tom Bullens over de herontwikkeling van het zorgpark Zon & 14 Schild

14.30 uur: excursie over het terrein met aandacht voor de natuurwaarden en de herontwikkelplannen door Werkgroep Groene GGZ

15.45 uur: lezing door Frank Talsma, over natuurinclusief bouwen Rond de Kapel is er een groene markt en zijn er jeugdactiviteiten.

Veren van een grote bonte specht, gevonden bij Zon en Schild. Foto Piet van Dijk

Landingsbaan Park Vliegbasis weer open

Utrechts Landschap

● Op 15 augustus heeft het Utrechts Landschap de hekken van de hoofdlandingsbaan op Park Vliegbasis Soesterberg weer opengezet. Het broedseizoen is ten einde en wandelaars en fietsers kunnen weer volop genieten van het weidse uitzicht en de stilte op de drie kilometer lange baan. Utrechts Landschap bedankt de bezoekers van het natuurgebied voor de bewaarde rust.

De veldleeuwerik broedt in groten getale naast de voormalige landingsbaan van de vliegbasis.

Broedseizoen veldleeuwerik voorbij

● Dankzij de rust hebben de veldleeuweriken de afgelopen maanden kunnen broeden op het

Veren van een grote bonte specht, aangetroffen op het terrein van Zon & Schild 2022. Foto Piet van Dijk

schrale grasland langs de voormalige landingsbaan. De veldleeuwerik broedt op de grond en is erg gevoelig voor verstoring. De vogel staat op de rode lijst van kwetsbare en bedreigde soorten in Nederland, omdat de aantallen schrikbarend zijn afgenomen ten opzichte van de jaren 60. In 2022 telden we op Park Vliegbasis Soesterberg 86 broedpaartjes. Hopelijk wordt de broeddichtheid de komende jaren nog beter.

Veldleeuwerik nog tot september te zien

● Dat de vogel hier in zulke grote getalen broedt, komt door het zorgvuldige beheer dat Utrechts Landschap voert en het jaarlijks afsluiten van de landingsbaan. De veldleeuwerik blijft

nog tot ongeveer september op de voormalige vliegbasis. Daarna trekken de meeste veldleeuweriken naar het zuiden.

Meer successen

- Veel meer dieren profiteren van de rust als de landingsbaan is afgesloten. Zo heeft de havik, vaste bewoner van Park Vliegbasis Soesterberg, ook dit jaar weer voor twee nakomelingen gezorgd. Evenals de groene specht, de roodborsttapuit en de grauwe klauwier. **Utrechts Landschap hoopt voor volgend jaar op een broedsucces voor de wespendif.** Niet alleen vogels, maar bijvoorbeeld ook ringslangen, libellen, waterjuffers en pluimvoetbijen waren dit jaar succesvol met de voortplanting.

Ga mee op fietsexcursie

- Vliegbasis Soesterberg was ooit de bakermat van de Koninklijke Luchtmacht en heeft zich door het militaire gebruik ontwikkeld tot een uniek natuurgebied. Een groot deel van de voormalige vliegbasis is sinds 15 december 2017 eigendom van Utrechts Landschap. Militaire historie en behoud van natuurwaarden zijn daarmee veiliggesteld. Ook op het buitenterrein van het Nationaal Militair Museum is ruimte voor militaire historie en natuur(ontwikkeling).

- Onze gidsen nemen je mee op een fietsexcursie van ruim 10 kilometer over Park Vliegbasis Soesterberg en betreden delen en gebouwen die niet vrij toegankelijk zijn. De fietsexcursie focust zich op het **historische erfgoed** van het Park. Liever meer weten over de natuur(ontwikkeling)? Ga dan mee fietsen in de natuur op de Vliegbasis.

- Dat kan op **zaterdag 7 september, zaterdag 5 oktober of zaterdag 19 oktober, steeds van**

13.00 tot 15.00 uur. De fietsexcursie start bij het Restaurant Soesterdal, Verlengde Tempellaan 2 in Soesterberg. Daar kan je ook parkeren. Reserveren kan [hier](#).

De fietsexcursie gaat ook over de hoofdlandingsbaan van de voormalige vliegbasis. Foto Robert van Haelst

Aziatische hoornaar nu ook volop gespot in Eemland

Piet van Dijk

- De Aziatische hoornaar, een uit Azië afkomstige grote hoornaar, wordt nu bijna dagelijks in Soest, Baarn en Bunschoten gevonden. Imkers uit de omgeving speuren naar nesten, maar tot nog toe zijn er nog maar enkele nesten opgeruimd. Bijenhouders vrezen voor het insect, omdat de hoornaar graag bijen lust. Ze kunnen een volk vernietigen, maar vaker gebeurt het dat bijen binnen blijven als er Aziatische hoornaars in de buurt zijn.

- Sinds 1 mei zijn er werksters gevonden in Baarn (7), Soest (7), Soest-Zuid (9), Soesterduinen (1), Soesterberg (3) en Bunschoten-Spakenburg (1). Tot nog toe is er geen melding gekomen vanuit Eemnes. Vorig jaar waren er maar een paar vondsten uit ons gebied.

- In het voorjaar waren het koninginnetjes die zijn aangetroffen. De koningin blijft 's zomers in het nest om eitjes te leggen, nu vliegen er alleen werksters rond. In het najaar vliegen de koninginnen weer uit om een winterverblijf te zoeken, de rest van het volk is dan al dood.

Een wiekpot (lokpot) aan de Hofslottersteeg in Soest, waarmee geprobeerd wordt de locatie van een nest te traceren. Foto Peter Molenaar, imkersvereniging Eemkwartier.

- Bijna dagelijks posten waarnemers vondsten op waarneming.nl. Dat mag iedereen doen die denkt dat hij/zij een Aziatische hoornaar heeft gespot. Voorwaarde is wel dat er een foto wordt meegestuurd van het aangetroffen insect. De website wordt dagelijks in de gaten gehouden door kenners, die dan beoordelen of het echt om een Aziatische hoornaar gaat. De vondst wordt dan gevalideerd, zoals dat heet.

- Imkers proberen bij de gesignaleerde locaties zogeheten wiekpotten neer te zetten. Dat zijn glazen potjes met een lokstof, gemaakt van eenderde witte wijn, eenderde suiker en eenderde bier. Dat lokt hoornaars, in dit geval werksters (alleen in het voorjaar en najaar vliegen

Ook bij de bijenstal achter boerderij Het Gagelgat aan de Birkstraat in Soest hangt een wiekpot.
Foto Peter Molenaar, imkersvereniging

koninginnen rond). De imker probeert de hoornaar te vangen en te merken met een verfstipje. Daarna laat hij/zij de hoornaar los en volgt waar hij heen vliegt. Keert ie binnen 1 minuut weer terug, dan is er kans dat er op 100 meter afstand een nest is.

- De imker gaat dan zoeken (eventueel met anderen) en als er een nest gevonden wordt – wat vaak niet lukt, helaas – meldt hij die bij de Zoekgroep Utrecht (provinciaal) en dan wordt een verdelger ingeschakeld. Meestal is dat Rob Voesten, een imker die zich gespecialiseerd heeft in het verdelgen van nesten.
- Overigens is er in de insectenwereld flinke discussie over de noodzaak ervan. . De Nederlandse Bijenhouders Vereniging vindt dat er onvoldoende wetenschappelijk bewijs voor is. Wegens verhalen van imkers uit Frankrijk, België en Zuid-Nederland, waar volken wel degelijk zijn aangetast of verdwenen door de Aziatische hoornaar, adviseert de NBV om toch nog door te gaan met het zoeken.

Wat moet je doen als je één ziet?

- Maak een foto en uploadt die op waarneming.nl, daarvoor hoef je geen account te hebben. Als je niet zeker bent of het een AH is, zet het er wel gewoon bij, deskundigen gaan dan na of het een juiste melding is. Zie je dit niet zetten, bel mij dan op, ik ben ook actief bij de imkersvereniging Eemkwartier. Mijn nummer is 0615825471.

- Meer weten over het verschil met andere insecten? Kijk bij kenniscentrum.nl.

De Europese hoornaar lust ook wel bijen, maar is geen bedreiging voor bijenvolken zoals de Aziatische hoornaar. Bron: NBV

